

van andere Gereformeerde Kerken, die natuurlijk andere termen bezigten, anders het bewijs voerden, en op andere deelen der Schrift steunden.

En eindelijk daáruit, dat in de onderteekeningseten van Dordt steeds uitdrukkelijk stond, „dat wij van harte gevoelen en gelooven, dat alle articulen en stukken der Leere... in alles met Gods Woord overeenkomen”; zonder dat aan een eed van trouw op elke uitwerking of argumentatie ook maar van verre gedacht werd.

Lijnrecht in strijd met den uitgedrukten wil en den geest der Dordtsche vaderen handelen dus de heele vijanden en de halve vrienden, die of deze formulieren tot een notariële acte verlagen, waarin, op straffe van nietigheid, geen term anders staan kan, of veel erger nog tornen durven aan de stukken der leer.

Voor zijn beweren, dat door de Synode van Dordt nooit bedoeld is, dat de Formulieren bewijs van eenigheid zouden opleveren voor elke uitdrukking, term, zeggingsmanier, bewijsvoering of uitlegging van de aangehaalde Schriftuurplaatsen, maar uitsluitend voor „alle articulen en stukken der leer” en die dan „alle” en „in alles” voert Kuyper dan het volgende aan. „De Herauld” (No. 170, 27 Maart 1881.)

Immers er is niets van aan, dat ooit de echte gereformeerden iemand aan de bepaalde uitdrukkingen of termen of ook aan de methode der confessie hebben willen binden; en ook de predikanten en leeken ónder dagen, die een onderteekening der Formulieren in dien slaafsch zin opvatten, vergissen zich zeer, en kennen den geest onzer oude theologen en godzalige kerkhielden lang niet zulver.

Hoor maar eens wat Walneus c.s. in 1627, vlak na Dordt, en van Dordt komende, over dit hangen aan termen en woorden schreef:

„Doch daer sulck perijckel niet en is, ofte in de maniere van spreken, ofte in de orde ende methode, ende daer in de saken niet en worden verandert, maar altijd de selve blijven ende de selve bekend worden, 't sij dat wij dese woorden ghebruicken, ofte andere van gelijcke kracht, ofte die oock, de saecke daer men eens in is, beter ende claeuder uijtdrukken: 't sij oock datmen op dese ofte die orde de gheloofspointen voorstelt; daer en is niemant van ons die oyt heeft ghemeynt, dat de woorden die in de Confessien eens zijn ghebruickt, de gene die daarvan belijdenisse doen, also souden verbinden, dat sij geen andere emmer meer en souden moghen ghebruicken, ofte, dat sij de wijse ende maniere van spreken niet en souden moghen veranderen.”

Ook van de methode belijdt hij dit:

„'t Selve segghen wij ooc van de methode ende orde, want noyt is onder de Leeraers moeijte gemaect om de orde van het bjeenstellen van de gemeijne leerstukken der Heilige Theologie, hoewel verscheydene sulcx verscheydelick hebben gedaen, in de saken selve nochtans eens zijnde. Gelijck ooc onderde kereken-dienaren die het Evangelium prediken, geen tweedracht en is, al ist dat zu de selve saken met verscheyden orde belijden ende verklaren, en dat sij ooc niet eenderley forme ende wijse van spreken hierin en houden.”

H.

C. V.

Guido de Brès en de bisschop van Atrecht.

(II.)

DE BISSCHOP: Ik heb niet veel tijd over om de boeken der Ouden door te bladeren, desalniettemin zijn er velen die het Avondmaal „offer” genoemd hebben, onder anderen Chrysostomus.

Wat de Apostelen betreft, ik meen dat zij het geen offer genoemd hebben, uit vrees den Christenen ergernis te geven, opdat men niet zoude denken dat zij de offers der Wet met het Evangelie zouden vermengen. Ziedaar, zoo schijnt mij toe de oorzaak, waarom zij bezwaar gemaakt hebben het bij dien naam te noemen, niettegenstaande de H. Paulus in de Hebreëen, hoofdstuk 13, de tafel van het Avondmaal met den Griekschen naam Tisiasirion, wat altaar wil zeggen, noemt. En voorzeker, het schijnt mij toe, dat het zonder zin zou zijn dat de Ouden de dienaren der kerk met den naam Priesters, wat even goed is als offeraars, genoemd zouden hebben, indien zij in de Kerk niet waren.

GUY: Ik weet zeer goed, mijnheer, dat niemand der Ouden het Avondmaal bij den naam van offer genoemd heeft, maar de reden is de bovengenoemde, te weten dat men er een dankoffer brengt, en ook omdat het brood en den wijn ontvangende, welke een Sacrament zijn van het lichaam en bloed van den Heere, men de gedachtenis en de herdenking vierde van het offer, dat eens aan het kruis gebracht is. En hieromtrent kan ik meerdere Ouden aanhalen, onder anderen dezen, te weten Justinus den Martelaar, die zeer oud is.

De offerande, zegt hij, die opgedragen wordt, opdat zij worde aangeboden voor hem die van de meêtschheid wordt schoongewassen, is een symbool geweest van het brood der Eucharistie, hetwelk onze Heere Jezus Christus heeft bevolen op te dragen tot gedachtenis en herdenking van Zijn lijden, hetwelk Hij heeft geleden om de menschen en hunne ziel van alle zonden te zuiveren, opdat wij tezamen de eucharistie zouden vieren, dat wil zeggen dat wij dank betuigen aan God, zoowel omdat Hij de wereld heeft geschapen met

alle dingen die in dezelve zijn voor den mensch, als omdat Hij ons bevrijd heeft van onze ondeugden en zonden in dewelke wij verkeerden, en omdat Hij door een volstrekte vernietiging de koninkrijken en de machten vernietigd heeft door Hem, die zich onderwierp aan het lijden volgens Zijn raad. Ziedaar die aloude persoonlijkheid, die zegt dat het offer van den gereinigden melaatsche, een symbool was van het brood des Avondmaals, van hetwelk de Heere heeft bevolen te nemen en te eten tot gedachtenis en herdenking van het offer, dat gebracht is om ons van onze zonden te reinigen. En loch zegt hij: Wij vieren de Eucharistie, dat wil zeggen, wij brengen dank aan God. Hij zegt niet: Wij offeren Jezus Christus aan den Vader voor onze zonden. De heilige Augustinus, Contra Faustum, boek 20, hoofdst. 18, schrijvende, zegt: De Hebreëen oefenden zich in de profetie door 't offeren van wilde dieren. Het offer, dat Jezus Christus heeft gebracht, daarvan vieren de Christenen nu in de offergave en de gemeenschap van het lichaam van Jezus Christus de gedachtenis (als) van het offer dat reeds gebracht is. Hij zegt niet dat zij werkelijk Jezus Christus aan God voor hunne zonden offeren, maar dat in de communie slechts een herdenking geschiedt van het offer, dat reeds gebracht is. Verder zegt dezelfde Augustinus Contra Faustum, boek 20, hfdst. 21: Het vleesch en het bloed van dit offer waren beloofd voor de komst van den Messias door de symbolische offers, in het lijden van Christus zijn ze door de waarheid zelve bewezen geworden; na de vrijzetting van Christus viert men ze door het Sacrament van gedachtenis. Aangezien hij zegt dat zulks gevierd wordt door het Sacrament van gedachtenis, toont hij duidelijk aan, dat het ware vleesch en het ware bloed van den Heere werkelijk is gestort aan het kruis, maar dat zulks in het Avondmaal geschiedt tot gedachtenis en niet in werkelijkheid. Deze uitspraak schijnt mij zeer duidelijk toe. Wat Chrysostomus betreft, de uitspraak die hij aan hem wilt toeschrijven, staat geschreven in preek 17 over den brief aan de Hebreëen, waar hij als volgt spreekt: Bieden wij niet elken dag een offer aan? Zeker, wij bieden een offer aan, maar wij doen dit tot herdenking van Zijn dood, en dit offer is er één, en (bestaat) niet (in) meerdere. Aangezien dit offer eenmaal gebracht is, is het gebracht op een hoogheilige plaats. Nu is deze offerande een voorbeeld en symbool van gene. En een weinig verder zegt hij: Onze groote Offeraar is Hij, die ons het reinigingsoffer heeft aangeboden, en dit wat door ons wordt gebracht is hetzelfde als hetgeen toen gebracht werd, dat nooit uitgeput raakt. Datgene dus wat wij doen, geschiedt tot gedachtenis van wat geschied is, want hij zegt: Doet dit tot Mijne gedachtenis. Wij brengen geen ander offer dan de Offeraar, maar wij brengen altijd hetzelfde. Om het beter te zeggen: Wij vieren de gedachtenis van het offer, dat gebracht is. Theophylactus zegt hetzelfde over het 10e hoofdst. der Hebreëen: Wij hebben één offer en niet meerdere, zoodat dit hetzelfde moet zijn wat eenmaal gebracht is. Wij offeren altijd hetzelfde of liever wij vieren de gedachtenis van Zijn offerande, alsof Hij nu op het oogenblik geofferd werd. Hieruit blijkt, dat ons offer één is, en dat volgens de Wet er verscheidene waren, die dikwijls werden geofferd, opdat zij meer en aan verschillende voordeelen zouden brengen, maar het onze is éénig en eenmaal gebracht. De H. Cyprianus staat ook aan onzen kant. Boek 2, Brief 3, aan Ceclilius, zegt hij, dat dit het lijden van Jezus Christus is, wat wij offeren. Ik vraag u is er iemand zoo onwetend, dat hij niet weet, dat het lijden van den Heere niet tegenwoordig is in de handen van den dienaar des Woords? Het is lang geleden, dat Hij geleden heeft, maar het is de herinnering en de gedachtenis daarvan, welke gevierd wordt. Vervolgens wordt dank bewezen voor die groote weldaad.

En Prosperus in sententiis zegt: Het hemelsche brood, dat het vleesch van Christus is, wordt wegens zijn eigenschappen het lichaam van Christus genoemd, hoewel het in waarheid slechts het Sacrament van het lichaam van Christus is. En hetgeen geschiedt door de handen van den priester, wordt evenzoo offer van het vleesch genoemd, en lijden, de dood en de kruisiging van Christus, niet in waarheid, maar door een betekenisonvol geheim. Al de uitspraken van de doctoren der oude Kerk zijn zeer helder, en hebben geen uitleg noodig, zoo handelen wij met ons Avondmaal. Wij ontvangen het Sacrament van het lichaam en bloed, de herinnering en de gedachtenis vierende van het offer dat eens aan het kruis gebracht werd. En door dit middel wordt op ons overgedragen niet alleen het lichaam en bloed van den Heere, maar ook de verdiensten van Zijn dood en lijden. Overweegt dus, of wij niet doen als Christus bevolen heeft, van Zijn Avondmaal, zeggende, doet dit tot mijne gedachtenis, en niet, brengt dit offer voor uwe zonden. (Overweegt dus) of wij de oude Kerk niet voet voor voet navolgen. Ziedaar op welke wijze de Ouden het Avondmaal offer genoemd hebben, wat heel verschillend is van wat de Roomsche Kerk van heden doet, zeggende: „Wij offeren het eigen lichaam en bloed van Christus werkelijk in levenden lijve tot vergiffenis der zonden.” Dan vervolgens, wat be-

treft de verontschuldiging, die zij aanvoert daarvoor, dat de Apostelen het Avondmaal geen offer genoemd hebben, uit vrees den geloovigen geen ergernis te geven, en opdat zij niet zouden denken, dat zij de offers der Wet met het Evangelie zouden willen vermengen ik zie daar geen reden voor, aangezien de heilige Paulus geen bezwaar heeft het Doopsel bij den naam Besnijdenis te noemen, omdat het in de plaats van dit laatste is getreden. En hij doet dit met opzet om de Colossenzen voor het geloof te behouden. Zoo weinig vrees had hij hun aanstoot te geven. De valsche Apostelen hadden de gewoonte hun te zeggen, dat zij niet gered konden worden, indien zij niet besneden waren. Integendeel, de heilige Paulus placht hun te zeggen, dat zij besneden waren door eene besnijdenis zonder handen verricht, dewelke de besnijdenis van Christus is en niet van Mozes en dat daarbij de voorhuid van het vleesch niet doorgesneden wordt, maar het lichaam onderhevig aan zonden, wordt daarvan bevrijd. De naam Besnijdenis, gegeven aan het Doopsel, heeft veel nut voor de Colossenzen gehad. Hoeveel te meer zou de naam offer aan het Avondmaal gegeven van nut geweest zijn, als het in werkelijkheid een wezenlijk offer van het lichaam van Christus ware geweest, volgens hun bevel?

TH. DELLEMAN.

HET BOEK VAN DE WEEK

Geschiedenis der Godsopenbaring.

I.

Het Oude Testament, door Dr F. L. Bakker.
Het Nieuwe Testament, door Dr J. H. Bavink. — Uitgave J. H. Kok N.V., Kampen.

Kort geleden verscheen een werkje over „Geloofsvragen”, dat van de uitgeefster de volgende, blijkbaar als aanbeveling bedoelde, aankondiging meekreeg (over den inhoud spreek ik niet): „Dit boek is geschreven voor menschen, die zooveel mogelijk zonder vooroordeelen willen vragen wat „geloof” eigenlijk is.” Hierin openbaart zich het streven, zoover mogelijk tegemoet te komen aan het z.g. zelfstandige denken van den mensch, dat is zoodanig denken, dat zijn uitgangspunt en standpunt niet zoekt in Gods openbaring, maar in den autonomen, door niets en niemand gebonden mensch, om dan vanuit dat autonome denken op te klimmen tot het geloof. Uiteraard is dat pogen tot mislukking gedoemd. De autonome mensch is de mensch, die is afgevallen van God, en die zijn afval consequent handhaaft. Van daaruit tot het geloof en tot God opklimmen, is uitgesloten. In den grond is het verschrikkelijk, als een „Christelijk” uitgeefster op zulk een manier een van haar uitgaven aankondigt.

Daartegenover is het een groote vreugde, wanneer er een werk verschijnt, dat niet slechts van geloofsvooroordeelen uitgaat, maar dit ook vrijmoedig, zonder verdoezeling, belijdt. Dat is het geval met bovengenoemde „Geschiedenis der Godsopenbaring” van Dr Bakker en Dr Bavink. Reeds de naam, dien de auteurs aan hun werk hebben gegeven, is een geloofsbelijdenis.

Immers, die naam zegt het nadrukkelijk: de Heilige Schrift vertelt ons geen geschiedenissen, maar slechts één geschiedenis, n.l. van de alrijker zich ontplooiende openbaring Gods. De Schrift is niet een complex, dat achtereenvolgens de geschiedenis der aartsvaders en van Israël, het leven van Jezus en de missionaire werkzaamheid der apostelen ons voor oogen stelt, zij is een éénheid: zij legt het éne, groote drama der heilsopenbaring voor ons open. Prof. Obbink beschouwt de oud-testamentische geschiedenissen als een „verzameling van losse, op zichzelf staande verhalen, die in elkaars verlengde zijn gelegd, toen men ze bijeenvoegde.” (Inleiding tot den Bijbel, 2e druk, pag. 190). Neen, zeggen de auteurs van dit werk, zoo is het niet — en ze voeren er geen enkel bewijs voor aan, 't is hun geloofsvooroordeel, rustend in het geloovig aanvaarden van de eenheid der Schrift — iedere gebeurtenis neemt een noodzakelijke plaats in in het machtige proces, het komen Gods in Christus.

De geschiedenis van Israël, het leven van Jezus, wie kan ze — andere bezwaren hietegen nu terzijde gelaten — beschrijven met behulp van het bijbelsch materiaal? Dat is daartoe toch veel te fragmentarisch? Maar, wat de geschiedenis der Godsopenbaring aangaat, is er niet één lacune. Die feiten zijn door de bijbelschrijvers uitgekozen, en aldus zijn ze verteld — met vermelding van bepaalde gegevens en weglating van tal van andere — dat het éne groote drama, waarin God door Christus de van Hem afgevallen wereld terugleidt tot Zichzelf, op volkomen genoegzame wijze aan de Kerk van alle eeuwen wordt geopenbaard.

Wie dan ook het ontbreken van tal van gegevens als een gemis gevoelt, kan er zeker van zijn, dat hij niet Schriftgeloovig bezig is. Hij laat zijn Schriftonderzoek niet beheerschen door zijn geloofsoordeel, dat er in Gods openbaring geen la-

1) Het 1e art. werd opgenomen 8 Sept. 1939.